

Groen *bewuste* Amsterdammer

IVN Amsterdam, Jaargang 40 - Winter 2020

Uit volle borst zingen

De stilte horen

De fascinatie verschilt

Contact

*IVN Amsterdam adres
secretariaat/ledenadministratie*
Eastonstraat 21
1068 HZ Amsterdam
penningmeester@ivnamsterdam.nl

ING Bankrekening
NL81 INGB 0004 7406 01
t.n.v. IVN Amsterdam

Sociale media

website: www.ivnamsterdam.nl of
www.ivn.nl/amsterdam
twitter: @IVNAdam
facebook: www.facebook.com/IVN.Amsterdam

Digitale nieuwsbrief

De nieuwsbrief Buurtgroen020 (per e-mail) geeft wekelijks een update van groene activiteiten, projecten en nieuws (w.o. van IVN Amsterdam). Aanmelding op www.buurtgroen020.nl.

Informatie over o.m. bestuur, werkgroepen, (actief) lid worden: zie binnenzijde achterpagina of de website

Foto boven:
Ganzen en eenden in
Amsterdam Noord
Foto voorzijde boven:
Winter in het Gijsbrecht van
Aemstelpark
Foto voorzijde onder:
Winterakoniet

Van het bestuur

Samen natuur beleven in Amsterdam

Jacky Wetzels

Normaal gesproken lezen jullie hier een stukje van de voorzitter, Paul Panhuizen. Dit keer vroeg hij mij iets te schrijven, zodat ik het nieuwe bestuur kan voorstellen. Samen met Alba Léon, Ben de Graaf en Paul Panhuizen vormen we sinds juli 2020 het bestuur van IVN Amsterdam. Er zijn veel nieuwe leden, die de vereniging nog niet zo goed kennen. Daarom geef ik jullie een kijkje in de keuken en vertel ik iets over de Natuurgidsenopleiding die dit jaar gepland staat.

Elke eerste woensdag van de maand komen wij als bestuur online bij elkaar. Tussen die vergaderingen door hebben we nog regelmatig contact met elkaar. Ben is de Penningmeester. Alba is de Secretaris en neemt een aantal taken over van Ben. Ik hou me bezig met nieuwe leden en ledenbeheer en neem een aantal taken over van Paul.

Paul heeft het afgelopen jaar de Natuurgidsenopleiding nieuw leven ingeblazen, die in september 2021 van start zal gaan. Dit keer trekken we samen op met IVN Het Twisvee en IVN Amstelveen. De Natuurgidsenopleiding leert je veel over de natuur en hoe je op een inspirerende manier je kennis kunt delen met anderen. Je wordt dus opgeleid tot natuurgids. De docenten verzorgen de inhoud. Verder helpen leden van het Cursushuis van IVN-landelijk en Masja (onze contactpersoon vanuit landelijk) met de organisatie van de opleiding. Bij veel van de Natuurgidsenopleidingen in het land verzorgt Ton Lommers de 'inspirerend leren gidsen'-les. Ik sprak Ton daarover. Hij blijkt een inspirerende onderwijsman te zijn. Hij woont in Leiden en is IVN-lid van het eerste uur, dus al zestig jaar. Ton vertelde dat hij als tiener geïnspireerd was geraakt door de buitenlessen van zijn idool, Jan Nijkamp. Jan Nijkamp en Jaap van Dijk zijn de oprichters zijn van IVN. Je zou dus kunnen zeggen dat Ton nog steeds de inspiratie doorgeeft die zestig jaar geleden bij hem is aangewakkerd. Een prachtige, inspirerende en actuele nalatenschap.

Als bestuur zorgen we voor allerlei praktische en organisatorische zaken en zijn we het aanspreekpunt voor onze leden. Afgelopen jaar heeft er een landelijke ledenraadpleging plaatsgevonden waaraan 68 van onze leden mee hebben gedaan. Daaruit kwam naar voren dat 49% van hen tevreden is over de vereniging. Ook blijkt dat leden graag actief uitgenodigd worden voor activiteiten. De cursussen en excursies worden erg gewaardeerd. Een prachtig compliment aan onze actieve leden. Verder groeide het ledenaantal vorig jaar en gaven zo'n 30 leden aan zich actief in te willen zetten voor onze vereniging. Dat biedt een mooi perspectief voor het komend jaar.

Binnen IVN Amsterdam blijken we elkaar niet zo vaak te ontmoeten. Het versterken van de onderlinge verbinding tussen de leden is een uitdaging die ik graag oppak. Daarom zijn we onder andere gestart met (Zoom) bijeenkomsten waarin we informeel en gezellig met elkaar in gesprek kunnen gaan over initiatieven om samen van de natuur in Amsterdam te genieten. We zetten weer een nieuwe stap in de ontwikkeling van IVN Amsterdam. Je bent van harte uitgenodigd om mee te doen en om met bestaande en nieuwe initiatieven vorm te geven aan de toekomst van IVN Amsterdam.

Groenbewuste Amsterdammer

IVN Amsterdam - Jaargang 40 - Winter 2020

Van de redactie

Peter Junge

Zestig jaar, reden voor feest. Op 22 december 1960 stond een aantal enthousiaste natuurliefhebbers aan de wieg van de geboorte van IVN Amsterdam. De oprichting van de eerste regionale afdeling was een feit. Plaats van handeling was bij de toenmalige Amsterdamse Natuurhistorische Raad, die een kantoor had boven de Hollandse Schouwburg aan de Plantage Middenlaan in Amsterdam. Het was een druk bezochte bijeenkomst. Veel leden van andere natuurorganisaties waren onder de bezoekers. En masse gaven zij zich op voor de opleiding tot natuurgids, want dat was een absolute voorwaarde om lid van de club te worden.

Wie waren de mannen van het eerste uur? Het achtkoppige bestuur had Jan Jaap van Dijk als voorzitter. Die deed in het dagelijks leven grondaankopen in opdracht van Natuurmonumenten, met name in Overijssel. Ook broeder Theowald van Leeuwen zat in het bestuur. Hij was leraar aan de Rooms Katholieke Kweekschool Magister Vocat. Vergaderingen woonde hij bij, gekleed in een zwarte pij. Andere namen waren ondermeer: boswachter Piet Brander en journalist Frits Tikkemeijer. Terug naar vandaag. IVN Amsterdam zit in de lift. In de Algemene Ledenvergadering liet voorzitter Paul Panhuizen daar geen enkele twijfel over bestaan. Lees het verslag van deze bijeenkomst, die vanwege het coronavirus online werd gehouden. Het enthousiasme spat van het papier. Nieuwe leden melden zich in grote getale aan. Jong en oud hebben het afgelopen jaar hun hart kunnen ophalen aan de meest uiteenlopende excursies.

Maar er valt meer te herdenken. Een onzer redacteurs heeft zich verdiept in het honderdjarig bestaan van de Amsterdamse schooltuinen. Een fascinerend beeld van de veranderende maatschappij. Was eerst de voedselvoorziening voor arme kinderen het hoofddoel, geleidelijk aan verschoof de aandacht meer naar het interesseren van de kinderen voor de natuur. En dat lukte. Nu zijn er over de stad verdeeld dertien schooltuinen, waar zo'n zeventuizend kinderen per jaar uit groep 6 en 7 van de basisschool kunnen tuinieren. Op die manier ervaren zij wat er allemaal komt kijken bij het verbouwen van eetbare gewassen en bloemen.

Goed voorbeeld doet goed volgen. De acties van MeerBomen.nu, waarbij zaailingen uit bossen en tuinen worden 'geogst' om ze op andere plekken weer terug te planten, zijn een goede graadmeter. Veel vrijwilligers zijn bereid hiervoor "hun mouwen op te stropen en hun handen vuil te maken". Ook musea kunnen een bijdrage leveren aan de natuurontwikkeling. En overigens niet alleen van kinderen. Loop een paar uur door Naturalis in Leiden en het hoofd loopt over van de indrukken. Voor diegenen, die liever thuis blijven, koop het boek 'Wie wat bewaart' van Menno Schilthuizen en Freek Vonk. Verhalen over onverschrokken natuurvorsers. Verzamelaars in hart en nieren. Afmattende tochten, ingegeven door een fascinatie voor vogels, spinnen, vlinders, kevers, wormen tot bramen aan toe. En altijd op zoek naar dat ene bijzondere en nog niet ontdekte exemplaar.

Maar deze huidige moeilijke periode kent ook zijn dromen. Mijmeringen over een vrieskoude, sneeuwrijke winter. "Sneeuw, ja dat zou ook weer eens wat zijn. Als die dan blijft liggen. Ik hou van het vervreemdende effect. Alles wat vertrouwd leek, ziet er ineens heel anders uit. Abstract haast." Het zijn woorden, die uit een verleden lijken te komen. Maar zonder hoop is het leven saai.

Inhoud

- 4 Online ALV
- 5 Wil jij natuurgids worden bij IVN
- 6 100 jaar schooltuinen
- 9 De stilte horen
- 10 Verslag cursus natuurfotografie
- 12 Natuurmomentje herfst
- 13 Winter
- 14 Natuurverzamelaar van levensbelang voor wetenschap
- 16 Megaleep: in den naerfst
- 18 Excursies
- 19 Verenigingsgegevens

Colofon

Redactie:

Maddie Bartels, Ineke Deckers,
Paul de Dooij, Ellen Huijsmans,
Peter Junge, Just Wiarda

Print: Editoo B.V.

Kopij en copyright:

De volgende Groenbewuste Amsterdammer (GBA) komt in maart 2021 uit. Kopij vóór 1 februari digitaal aanleveren:

groenbewuste020@gmail.com.

Ingezonden artikelen worden gepubliceerd onder de 'Creative Commons' licentie. Een artikel uit ons blad kopiëren of gebruiken voor publicatie of andere niet commerciële openbare doeleinden mag, mits de naam van de auteur en bron (Groenbewuste Amsterdammer nr. ..., uitgave IVN Amsterdam) erbij wordt vermeld. Voor foto's ligt het copyright bij de fotograaf, indien genoemd.

Meer en geactualiseerde informatie over onze afdeling op:
WWW.IVNAMSTERDAM.NL

Online ledenvergadering

Ellen Huijsmans

Dit jaar geen gezellig samenzijn in een ruimte met koffie, thee en koek, maar iedereen vanuit huis kijkend naar een schermje voor de ALV van IVN Amsterdam. De Algemene Leden Vergadering vond dit jaar dus corona-proof plaats. Met zestien man/vrouw was de opkomst wat lager dan bij een fysieke bijeenkomst, maar daarmee was het niet minder interessant. Zeker ook omdat twee aspirant bestuursleden zich voorstelden aan de aanwezigen.

Terugblik

Voorzitter Paul de Dooij geeft als eerste een terugblik op 2019. Er zijn gelukkig veel positieve berichten. Zo heeft de vereniging momenteel vierhonderd eenendertig leden, waarvan er ongeveer veertig actief zijn, en honderdzeven donateurs. Daarnaast zijn vorig jaar verschillende cursussen gegeven, onder andere een vogel-, paddenstoelen-, moestuinieren- en een eten uit de natuur-cursus. Naast de cursussen waren er weer veel enthousiaste gidsen die bij elkaar een zestigtal excursies organiseerden. IVN vergeet de ouderen niet want voor hen vonden tweeëntwintig activiteiten plaats, zoals wandelingen en lezingen. IVN Amsterdam werkte ook samen met andere organisaties voor projecten als de Slootjesdag in het Vondelpark, de groenmarkten en het Zomerfeest in het Amstelpark. In totaal zijn ongeveer vijftienduizend mensen bereikt met alle activiteiten.

Jaarrekening

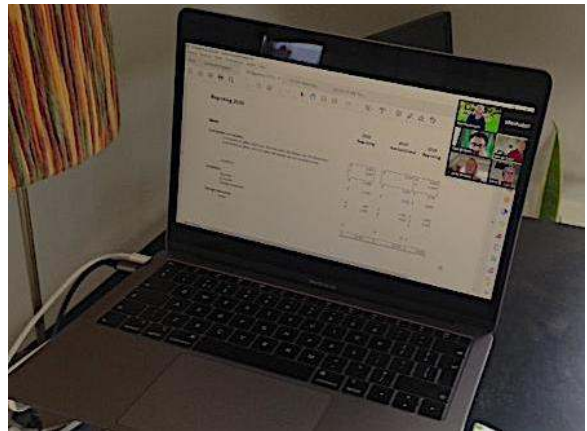
Na de terugblik geeft de penningmeester, Ben de Graaf, uitleg over de jaarrekening 2019. Hij vertelt dat de contributies van leden die aan IVN landelijk betalen door een misverstand in 2017 en 2018 een jaar te vroeg in de jaarrekening zijn verantwoord. Dit is in 2019 rechtgetrokken. Verder vertelt Ben over de bijdrage aan een bijzonder natuureducatieproject voor kinderen in Suriname (zie ook GBA Zomer 2020).

Voor de begroting in 2020 is een groter bedrag voor de GBA begroot omdat deze volledig in kleur wordt gedrukt. Hoera! Het oogt een stuk beter en is voor de opmaak eenvoudiger. Ook zijn de kosten iets hoger omdat post.nl de GBA bezorgt. Daarentegen vervalt de overdracht van vijftig procent aan giften aan IVN Landelijk. Toch zo'n € 2000,-. De penningmeester verzorgt nu de ledenadministratie van IVN Amsterdam. Maar hij spreekt de hoop uit dat vanaf januari 2021 de serviceafdeling van IVN Landelijk een groot deel van deze administratieve taken overneemt. De kascommissie heeft goedkeuring gegeven aan de financiële verantwoording en bedankt de penningmeester voor zijn harde werken.

Wisseling van de wacht

Zoals eerder aangekondigd vertrekt Paul de Dooij als voorzitter van IVN Amsterdam.

Paul Panhuizen is beschikbaar als bestuurslid en voorzitter. Hij is van plan bij de eerstvolgende ALV plaats te maken als een nieuw bestuurslid of een nieuwe voorzitter is gevonden. Hij wordt benoemd als bestuurslid waarna de leden hem kiezen als voorzitter. En zo is een nieuwe voorzitter geboren. Paul bedankt Paul voor zijn voorzitterschap de afgelopen vijf jaar en voor zijn

tomeloze inzet en coöperatie met andere groenorganisaties in de stad. Paul de Dooij blijft coördinator PR en Communicatie en blijft ook als redactielid schrijven voor de GBA. Ben de Graaf zijn termijn als penningmeester loopt af, maar hij stelt zich beschikbaar voor een tweede termijn. Hij wordt benoemd en neemt ook de taken van secretaris waar zolang de vacature niet is vervuld.

Wat een feest om te vernemen dat twee nieuwe leden zich hebben aangemeld voor het bestuur van IVN Amsterdam. Jacky Wetzels en Alba León gaan de komende tijd meelopen met het bestuur in de hoop dat zij in de toekomst deel kunnen uitmaken van het bestuur als voorzitter of secretaris. Een derde kandidaat is er waarschijnlijk ook, deze stelt zich begin volgend jaar beschikbaar. De twee aspirant bestuursleden stellen zich voor. Alba León is Mexicaanse en opgeroed in Mexico City en Vancouver en woont sinds een aantal jaren op IJburg. Toen haar kind tijdens een wandeling langs het Naardermeer het opvallend vond dat er geen bankjes stonden, vond ze het tijd om stadskinderen bewust te maken van de natuur en om de liefde voor de natuur aan te wakkeren. Ze heeft zich verdiept in de Nederlandse natuur en wil actief IVN-lid zijn om op die manier IVN te ondersteunen. Het andere aspirant lid is Jacky Wetzels. Zij is geboren in de Achterhoek, woont sinds haar studententijd in Amsterdam en heeft inmiddels een eigen bedrijf. Als kleindochter van een boswachter was de natuur altijd dichtbij en dwaalde zij vaak uren door de bossen. Ze bezoekt met haar kinderen regelmatig de Hortus en Artis en wandelt graag met de wandelapp binnen en buiten Amsterdam. Leuk om zo kennis te maken met de twee aspirant bestuursleden. Jacky meldt nog dat ze op een fysieke vergadering graag stokrozenzaad aan de aanwezigen had willen aanbieden. Dat lukt nu niet via de computer maar het gebaar wordt gewaardeerd.

Dan nog een aantal lopende zaken die ik hier kort weergeef:

- Natuurgidsenopleiding (NGO). Paul Panhuizen heeft alle docenten gevraagd of zij willen meewerken aan een nieuwe NGO. Dat willen ze en eind volgend jaar start hoogstwaarschijnlijk een nieuwe NGO.
- IVN Amsterdam bestaat in 2020 60 jaar. Door corona zijn speciale activiteiten verschoven naar volgend jaar.

- IVN Landelijk: project 1IVN. IVN Landelijk bestaat uit een stichting en de landelijke vereniging. De circa honderzeventig afdelingen zijn lid van de landelijke vereniging. Vanaf 1 januari 2021 gaan de stichting en de vereniging samen en worden zij een landelijke IVN-vereniging.
- Website. De website is in 2019 56.600 keer bezocht, waarvan 50.000 bezoekers de website voor de eerste keer bekeken. In 2020 is de website tot op heden 36.000 keer bezocht, waarvan 32.000 bezoeken eerste keer-bezoeken zijn.
- Werkgroep Diemen. Coördinatoren zijn Carry Pot en Janny Gerrits. Hun website krijgt een link naar IVN Amsterdam.
- Groenbewuste Amsterdammer (GBA). Paul spreekt zijn hulde uit naar de redactie.
- Kinderactiviteiten. Er zijn enkele leden die zich hiervoor heb-

- ben aangemeld, maar door corona liggen de activiteiten stil.
- Samenwerking met ANMEC. IVN Amsterdam gaat meer samenwerken met de stichting ANMEC. Zo kan IVN bijvoorbeeld materiaal voor cursussen van ze lenen.
- Natuurfontein. IVN Amsterdam maakt vanaf 2021 geen gebruik meer van de Natuurfontein. Nieuwe incidentele locaties kunnen zijn: Huizen van de Wijk, de cursusrimte van ANMEC of IVN Landelijk aan de Plantage Middenlaan en de Stadsboerderij Osdorp.

Er zijn nog enkele vragen tijdens de rondvraag en dan zit de allereerste digitale ALV erop. Iedereen zwaait naar elkaar en zoekt naar de rode knop op het scherm, een gezoem kondigt de afsluiting van deze historische vergadering aan.

Wil jij natuurgids worden bij IVN?

Les aan natuurgidsen in opleiding

Waar mijn vogelwaarneming zich beperkte tot de mus, merel en nog enkele andere vogels, ontdekte ik vorig jaar tijdens een IVN-vogelcursus de kleurrijkheid en diversiteit in vogelsoorten, die ik tot dan toe had gemist. Tijdens de theorielessen kregen we veel achtergrondinformatie over het herkennen van de verschillende soorten vogels, door observatie, herkennen van vogelgeluiden, leefwijze en bijvoorbeeld het landschap waarin je de vogels kunt aantreffen. De excursies waren het meest leerzaam. In totaal spotten we maar liefst 80 verschillende vogelsoorten! Het was geweldig om zoveel in de natuur te ontdekken.

Deze zomer werd mij gevraagd de IVN natuurgidsenopleiding mee te coördineren. Met mijn jarenlange ervaring als opleidingscoördinator aan de UvA moet dit zeker gaan lukken.

Op een heldere manier wordt in de IVN-instructieboekje voor de gidsenopleiding weergegeven wat je daarvan kunt verwachten: '(...) Je leert tijdens de opleiding over planten, dieren, ecologie, landschap en duurzaamheid. Ook leer je presenteren, groepen begeleiden, werkvormen inzetten en natuuractiviteiten organiseren. Hierbij word je begeleid door ervaren vrijwilligers van het IVN.'

Al met al een intensieve opleiding, die bestemd is voor mensen met belangstelling voor de natuur in hun omgeving, die hun ervaringen en liefde voor de natuur willen delen met anderen en zich willen inzetten voor hun IVN-afdeling.

Wie de opleiding succesvol doorloopt kan als natuurgids bijvoorbeeld excursies of wandelingen organiseren en lessen of lezingen verzorgen. Je kunt je specialiseren in wat jou het meest interesseert. Denk hierbij aan bijvoorbeeld: vogels, bomen, insecten of paddenstoelen.

Samen met de voorzitter Paul Panhuizen zal ik de natuurgidsenopleiding coördineren, die in het najaar 2021 start. Deze duurt anderhalf jaar. Besloten is om samen te werken met de IVN-afdelingen Amstelveen en Twiske. Op dit moment zijn we aan het inventariseren wie er als docent en/of mentor het cursusteam komt versterken.

Begin januari zal er meer bekend worden gemaakt over de opleiding, de informatie-avonden en de start van de inschrijving. Is je interesse nu al gewekt mail dan voor meer informatie naar Paul Panhuizen (paulpanhuizen@gmail.com).

Mede namens Paul,
Marijke de Wit

Hek Aemstel schooltuin

100 jaar schooltuinen

MADDIE BARTELS

Het Tuinlied

De tekst van dit in de dertiger jaren van de vorige eeuw speciaal geschreven lied doet een beetje een oubollig aan. De ook niet meer zo hippe melodie ervan is ontleend aan 'Wie met ons wil naar buiten gaan', te vinden in de destijds overbekende bundel 'Kun je nog zingen zing dan mee'. 'Het Tuinlied' moet in de eerste periode van het 100 jarige bestaan van de Amsterdamse schooltuinen uit volle borst zijn gezongen door de tuinierende jeugd. De verpakking van 'het Tuinlied' is weliswaar ouderwets, maar wát de tekst ons vertelt is nog net zo actueel als toen! Het schooltuinieren is inmiddels absoluut niet meer uit de stad weg te denken.

100 jaar schooltuinen Amsterdam

In het Westelijk Havengebied kwam in 1920 de eerste schooltuin van Amsterdam in gebruik, toen in de eerste plaats bedoeld

Het Tuinlied

*Wie met ons naar de tuintjes gaat,
Fijn in de buitenlucht,
Die hapt gezondheid in 't kwadraat
En werkt er ook geducht.
Die is van 't zomer bovendien
Zijn moeders groenteman
En voor haar vazen zaait hij ook,
Zoveel als hij maar kan.*

*Steeds komt hij thuis met een boeket
Goudsbloem met jonge biet.
Zijn zonnepit heeft toch zo'n pret,
Als ze zijn wangen ziet.
Die zijn niet langer goor en bleek;
Wedijveren als om strijd
Met rode kool en dahlia
In kleur en frissigheid.*

*Geen middag, dat hij zich verveelt,
Slungelend langs de straat.
Naar vrije lucht en boerenkool
Is 't dat zijn hart uitgaat;
En klontert d'aarde in zijn haar
Dan wordt het juist pas goed:
Een modderveeg, nou reken maar,
Die siert een kindersnoet!*

Schooltuin begintijd

als voedselvoorziening aan arme kinderen. Maar ook de opvoedkundige waarde ervan werd al onderkend: *“De demoraliserende invloed van de straat kan op geen betere wijze worden opgeheven, dan door de jeugd buiten de schooluren op nuttige en aangename wijze bezig te houden.”* (Reactie van de gemeenteraad op de subsidieaanvraag voor schooltuinen, 1920)

Geleidelijk aan verschoof de aandacht meer naar het interesseren van kinderen voor de natuur. Nu zijn er over de stad verdeeld 13 schooltuinen, waar zo'n 7000 kinderen per jaar uit groep 6 en 7 van de basisschool komen tuinieren. Een jaar rond ervaren zij in de praktijk wat er door de seizoenen heen allemaal komt kijken bij het verbouwen van eetbare gewassen en bloemen. Ze beginnen in de winter met binnenlessen en gaan een eigen lapje grond voorbereiden. Dan komt het zaaien, het (ver)planten en het wekelijks verzorgen, om tenslotte te kunnen oogsten. Een speciale schooltuin meester of juf begeleidt hen hierbij. Twee jaar geleden schonk de Groenbewuste Amsterdammer (jaargang 38, winter 2018, pag. 9) al aandacht aan dit zo belangrijke leerproject voor kinderen.

In de loop van 100 jaar is er natuurlijk nogal wat veranderd. Dat heeft te maken met de ontwikkeling van de stad: bestemmingsplannen, uitbreidingen, beleidskeuzes. Er zijn schooltuinen opgeheven, maar er zijn andere bijgekomen, verspreid over de stad. De oudste nu nog bestaande tuin is de Vink Schooltuin op Frankendaal uit 1922. Nog niet zo lang geleden, in 2013, moest de Alma Schooltuin na vergeefse pogingen tot behoud plaatsmaken voor de uitbreiding van de Zuidas. Daar kwam de Aemstel Schooltuin, de jongste Schooltuin in Amsterdam, voor terug. De opvallend felgroene toegangspoorten van Frank Tjepkema symboliseren de scheiding tussen stad en natuur.

Er was voor het 100 jarige jubileumjaar een gevarieerd en ambitieus programma voor jong en oud samengesteld. Maar door de corona uitbraak is er nogal wat anders gelopen. De nieuwe lichter tuinders in spe was nog maar net begonnen toen de scholen in maart tijdelijk dicht gingen. Gelukkig kon de draad na half mei weer worden opgepakt. Maar met beperkingen. Zo kon de jaarlijkse 'open dag' op alle schooltuinen, waar kinderen trots hun tuintje aan familie en andere belangstellenden laten zien, helaas niet doorgaan. En die zou dit jaar nog wel extra feestelijk worden.

14e schooltuin Rijksmuseum (2020)

14e schooltuin bij Rijksmuseum

In 2019 werd de Grote Schooltuinwedstrijd voor deelnemende scholen aan het schooltuinprogramma uitgeschreven. De hoofdprijs, de eervolle taak om in de tuinen naast het Rijksmuseum een jaar komen tuinieren, ging naar de Basisschool Oostelijke Eilanden. Op vrijdag ging de klas van meester Arnaud Neefjes onder leiding van schooltuin-meester Kees Wabeke aan het werk in deze unieke en tijdelijke 14e schooltuin. Helaas was publiek de meeste tijd niet of nauwelijks welkom door de corona pandemie.

Bij dit bijzondere experiment bleef het niet. De gemeente en het Rijksmuseum vonden deze samenwerking zo bijzonder, dat zij deze het komend jaar gaan voortzetten. In januari 2021 zijn de kinderen van groep 6 van Montessorischool Maas en Waal de gelukkigen, die het stokje gaan overnemen.

Het Geheim van de Tuin

Dankzij de samenwerking van het Rijksmuseum en de Gemeente Amsterdam verscheen het boek 'het Geheim van de Tuin'. Een avontuurlijk kinderkookboek, geschreven door Paul Schutten en prachtig geïllustreerd door Floor Rieder. De recepten op basis van in de schooltuin verbouwde gewassen zijn van Joris Bijdendijk, chef-kok bij RIJKS. Elk kind dat dit feestjaar tuintert krijgt dit prachtige boek, maar het is ook in de winkel te verkrijgen.

Gert Snoei (1975)

Tentoonstelling

Tot het einde van het feestjaar is de kleine maar fijne en sympathieke tentoonstelling '100 jaar schooltuinen' in het Amsterdams Stadsarchief nog te bezoeken. Deze geeft een goed beeld van wat er in al die jaren is veranderd. Maar ook laat hij zien wat hetzelfde is gebleven: het plezier in het op de tuintjes bezig zijn en de trots op de oogst die zij mee naar huis nemen. Een feest van herkenning voor generaties Amsterdammers!

Verhalenkrant

Als jubileumkrant verscheen een 'Verhalenkrant', waarin verschillende meesters en juffen van de schooltuinen aan het woord zijn. Het is een bonte verzameling aan ervaringen, waarbij als de rode draad het enthousiasme voor de taak om kinderen dichter bij de natuur te brengen opvalt.

De eerste die zijn verhaal in deze krant vertelt is Gert Snoei, bij IVN Amsterdam al jaren zeer gewaardeerd als docent en excursieleider. Gert was vanaf de oprichting in 1972 schooltuinmeester bij de F.G.Broekhuijsen-Leewis schooltuin in Amsterdam Noord. Het was het betere pionierswerk waarbij een woest stuk grond (gemiddeld 5 meter onder NAP) geleidelijk veranderde in een fraaie schooltuin met o.a. een prettig leslokaal. Gert is een geboren docent en heeft tot zijn pensioen duizenden kinderen de beginselen van het moestuinieren bijgebracht. Hij woont nog steeds in de oude dienstwoning op de tuin. Een leven lang schooltuinen dus!

Ook IVN docent Ko Veltman doet in de krant zijn verhaal. Als imker verzorgt hij nu een bijenstal op de Schaaptuin en laat hij kinderen kennismaken met het imkeren. Zij mogen daarbij echte bijenpakken en kappen (in kindermaten) aantrekken, wat ze heel spannend vinden.

Poster film

Professionele documentaire

In de bioscopen draait sinds oktober de aanstekelijke documentaire 'De Schooltuin, een jaar rond met je handen in de grond'. Het hele proces van een jaarcyclus tuinieren komt op speelse en vaak humoristische wijze langs. De hoofdrollen zijn niet alleen voor de tuinierende schoolkinderen maar ook voor de al of niet welkome dieren, die op de tuin voorkomen. De documentaire werd professioneel gemaakt door de makers van De Wilde Stad.

Lespakket IVN

IVN vindt het belangrijk dat kinderen zien waar hun eten vandaan komt, hoe alles groeit en bloeit en wat ervoor nodig is om groenten en kruiden uit de moestuin ook echt te kunnen oogsten. Sommige scholen hebben een eigen moestuin, andere scholen willen gewoon aan de slag met voedseducatie. In aansluiting bij de film heeft IVN het lespakket 'De schooltuin: een jaar rond met je handen in de grond' ontwikkeld. Dit bestaat uit een aantal lessen met bijbehorende videoclips, die het hele proces van zaaien tot oogsten omvatten. En die ook ingaan op het belang van bodem en dieren in de moestuin.

100 jaar schooltuinen in Amsterdam: dit respectabele jubileum vormde de aanleiding voor een veelzijdige blik in het verleden en op de ervaringen van het heden. Hoe zal de toekomst er gaan uitzien?

Vogeleiland

De stilte horen

Just Wiarda

We genieten in deze grimmige tijden van een stillere stad. De winter of wat daarvoor doorgaat zit er aan te komen. Dan zal de stad nog stiller zijn. Maar echt stil zal het niet worden. In de buiten gebieden heb je misschien een kleine kans dat er even geen geluid is. Maar de mens is bedrijvig en zijn activiteiten veroorzaken herrie, die de stilte blijft verstoren.

Wij zijn gewend aan lawaai. Je vraagt wel eens af hoe de Amsterdamse dierenwereld het uithoudt in al dat kabaal in de stad. Stilte is weldadig voor mens en dier. En daar waar het stil is, is het vaak schoner. Stilte zonder verstoring ervan is zeldzaam in de stad. En als er al stilte is, is het zelden helemaal stil. Vogels zingen, de wind suist, bladeren ritselen of water kabbelt. 'Groene' geluiden verstoren nooit. Zij markeren de stilte.

Het gaat niet goed met de stilte in ons land, zo lezen we in de Volkskrant van 18 november. Nederland bezit sinds 1988 een aantal aangewezen stiltegebieden (streefwaarde van max. 40 decibel) ter bescherming van rust van dier en mens. Maar verstillings mag zich niet verheugen in prioritair provinciale aandacht. Er verdwijnen stiltegebieden in Noord- en Zuidholland, Utrecht, Flevoland, Overijssel en Limburg. In Noord-Brabant en Drenthe is sprake van een lichte toename. In Groningen, Gelderland en Zeeland is geen wijziging opgetreden (onderzoek Volkskrant). De stichting Geluidshinder heeft bij gelegenheid van haar vijftigjarig bestaan het Dwingelderveld in Drenthe uitverkoren tot het stilste gebied van ons vasteland.

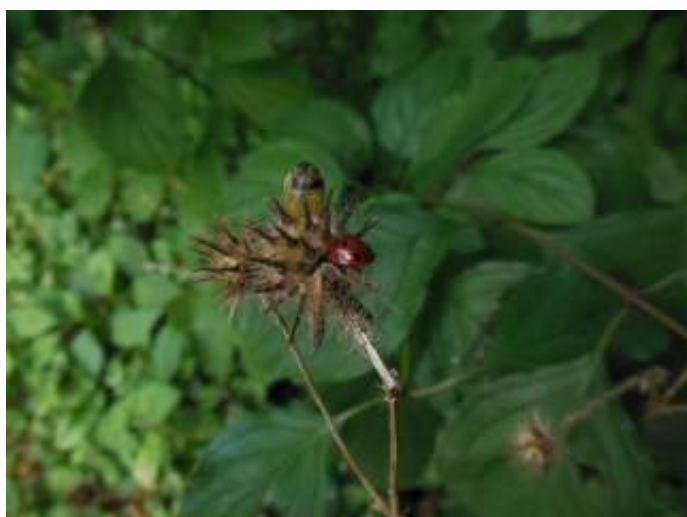
Ik heb in mijn omgeving navraag gedaan naar stille lievelingsplekjes in Amsterdam. De antwoorden waren divers en leidden naar bekende en minder bekende locaties. Ik noem ze allemaal, want ik wil mijn respondenten eer aan doen: Zorgvlied, Nieuwe Ooster, bankje op het Amstelveld bij de roestbruine boot, rondje

Ronde Hoep, Hortus, de talloze hofjes, Schellingwouderpark, vlak voor de Oranjesluizen, toegankelijk door middel van een pontje met zelfbediening, vijver in het Beatrixpark, Koeienweide in het Vondelpark, terras voorbij de Silodam met uitzicht op het IJ, Oudekerksplein in de avond, Huis te Vraag, Slatuinen, Noorderijplas, Siegerpark en het daarnaast gelegen bijentuincomplex. Een grapjas noemde de Kalverstraat in Coronatijd. Een enkeling wilde haar plekje wel delen met mij maar niet aan de grote klok hangen. Zelf denk ik aan drie plekjes. De Diemer Vijfhoek en in het Amsterdamse bos, het Vogeleiland en de uitkijkpost in de Rietlanden.

Laten we onze stilteplekjes koesteren en behoeden voor aantasting.

Ik maakte onlangs in Amsterdam een uitstapje naar de Waddenzee, een van de stiltegebieden in ons land. Het was in de tweede helft van november, IDFA-tijd, dit jaar door Corona zo anders dan normaal. Het volkje heeft grotendeels thuis online gekeken naar de documentaires. Dat is behelpen. Maar gelukkig draaiden er ook films in de zalen. Zo heb ik in Pathé De Munt 1 gekeken naar de wereldpremière van 'Silence of the Tides' van filmmaker Pieter-Rim de Kroon (van Dutch Light). Een verpletterende kijk- en luisterervaring mag ik wel zeggen. Dood en vooral leven in de Wadden van Nederland, Duitsland en Denemarken. Getijden en seizoenen wisselen elkaar af. Geen commentaar, alleen het geluid van natuur, elementen, fauna, mens en menselijke activiteiten. De beelden spreken voor zich en nemen ons mee op de golven van het leven. De documentaire gaat in 2021 in roulatie. Gaat het zien.

Stilte bestaat bij de gratie van natuurlijke geluiden. Stilte moet je horen.

Lieveheersbeestje tijdens praktijkdag Amstelpark (foto Brigitta Huigsloot)

Reiger weerspiegeling tijdens praktijkdag Amstelpark (foto Marjolein Arend)

Brug met fontein, Vondelpark (foto Mine Yapar)

Dansend riet, Flevopark (foto Mine Yapar)

Slak tijdens praktijkdag Amstelpark (foto Brigitte Huigsloot)

Kleine sprookjeswereld tijdens praktijkdag Flevopark (foto Yvonne van der Voort)

Cursus Natuurfotografie

Ronald Rave en Ramona Falkenreck

Op woensdag 14 oktober zijn we de cursus natuurfotografie gestart met een gezellige groep van 8 deelnemers. Om te beginnen was er een avond theorieles. Door middel van een Power-Point presentatie en aan de hand van zelfgemaakte foto's leggen we de basis uit. Dingen zoals compositie, verdeling van de foto, maar ook het bewust kijken en dieren benaderen komen aan bod. Na een leerzame avond zijn we op de zaterdag erna naar het park gegaan om de opgedane kennis in praktijk te brengen. Uiteraard onder begeleiding van Ronald en mij. Het was erg leuk. Je weet nooit precies wat je tegenkomt in de natuur en dat maakt het spannend en veelzijdig. Ook voor de cursisten natuurlijk.

Bij de tweede praktijkcursus waren ze al wat meer gevorderd en hebben we ze een aantal opdrachten op papier meegegeven. Gezamenlijk en onder begeleiding zijn we deze gaan behandelen. Er is aan iedere cursist gevraagd om twee foto's van de praktijkdagen te sturen. Een foto waar ze trots op zijn en een foto die beter kon of waar een vraag over gesteld mocht worden. De laatste cursusavond hebben we alle foto's uitvoerig besproken. Het is ontzettend leuk dat de cursisten nu ook goede en waardevolle feedback aan elkaar kunnen geven. Daarnaast zijn ze trots op hun eigen vorderingen en zien ze echt dat ze vooruit zijn gegaan. Dat maakte deze cursus zo waardevol. Ben je nieuwsgierig geworden? Hou de GBA en/of de website in de gaten voor de volgende cursus natuurfotografie.

Nieuwsgierige kraai tijdens praktijkdag Amstelpark (foto Marjolein Arend)

Herfstplant tijdens praktijkdag Amstelpark (foto Trees Hof)

Bolletjes tijdens praktijkdag Flevopark (foto Karin Molenaar)

Tonderzwam tijdens praktijkdag Flevopark (foto Yvonne van der Voort)

Mini paddenstoeltjes tijdens praktijkdag Flevopark (foto Trees Hof)

Scholieren en Wethouder Ivens zijn druk in de weer om het eerste Tiny Forest van Amsterdam aan te planten

Mens & Natuur Momentjes – Herfst

Paul de Dooij

Als gevolg van de tweede Corona golf zijn vele groepsactiviteiten in de natuur, waaronder excursies van IVN Amsterdam, noodgedwongen afgelast. Mijn 'Mens & Natuur Momentjes' in de herfst zijn hierdoor aan de karige kant geweest. Uiteraard trek ik zelf wel geregeld de stadsnatuur in; dit is een ideale manier om je hoofd even leeg te maken en onder het genot van frisse lucht, frisse ideeën op te doen. Wanneer ik door het Vondelpark (hard)loop of door het Amsterdamse Bos fiets merk ik dat ik zeker niet de enige ben die de natuur waardeert en benut voor de nodige afleiding en ontspanning. Nu er langzaam maar zeker een vaccin op komst lijkt te zijn begin ik me al een beetje af te vragen of deze (her)waardering van natuur zal blijven. Misschien heeft het vaccin geen fysieke, maar wel (indirecte) mentale bijwerkingen..?!

Gelukkig zijn er vele positieve signalen die er op wijzen dat er hard gewerkt wordt aan een groene toekomst voor ons allen. November is bij uitstek de maand om bomen te planten en dit gebeurt dit jaar dan ook met verve. De acties van MeerBomen.nu, waarbij zaailingen uit bossen en tuinen worden 'geogost' om ze op andere plekken weer terug te planten, krijgen veel positieve publiciteit. Ook zijn er enorm veel vrijwilligers die hiervoor hun mouwen willen opstropen en hun handen vuil willen maken. Ook vanuit IVN loopt er deze maand een campagne die oproept om bomen (en ander groen) te gaan planten onder de leus #plantmee. Samen met mijn collega's van IVN Noord-Holland zorgen we er in ieder geval al voor dat er zo'n 10 Tiny Forests aangeplant worden in Noord-Holland. Oftewel grofweg 6.000 bomen erbij die CO2 opnemen en planten, dieren en mensen aantrekken!

Op donderdag 19 november was er een primeur in Amsterdam: de aanleg van het 1e Tiny Forest in de hoofdstad bij basisschool De Schakel in Zuidoost. Wethouder groen van de gemeente Amsterdam, Laurens Ivens, kwam speciaal langs om mee te helpen met de aanplant. De app-groep, waar ik met collega Tiny Forest projectleiders in zit, stroomde vol met prachtige foto's en filmpjes. Al zingend en springend hielpen de scholieren vol enthousiasme mee met de aanplant van 'hun' minibos. Ze mogen dan ook een boompje adopteren, door deze te voorzien van een boomlabel, zodat ze daar extra goed voor kunnen zorgen. Voor de gemeente Amsterdam kan de aanleg van Tiny Forests en het herplanten van zaailingen een mooie manier zijn om te zorgen voor meer bomen in de stad. Ook kan er zo tegenwicht worden geboden voor de bomen die gekapt moeten worden. In Diemen was overigens vorig jaar al een Tiny Forest aangeplant.

Het mede aanplanten van een minibos of het mede aanleggen van een buurttuin is iets wat enorm veel voldoening geeft en waar steeds meer Amsterdammers warm voor lopen. Om inspiratie op te doen voor een mogelijk geschikte plek in Amsterdam is er sinds kort de digitale 'Inspiratiekaart buurtgroen' (buurtgroen020.nl/inspiratiekaart). De kaart geeft 40 versteende locaties weer, die kansrijk zijn voor vergroening en waar een hoge impact gemaakt kan worden op het gebied van natuur, klimaat, sociaal en/of gezond. De kaart is samengesteld op basis van wetenschappelijk onderzoek van Wageningen University & Research en praktijk validatie (locatiebezoeken) door lokale groendeskundigen, w.o. groencoaches. Meer informatie over dit onderzoek kan je vinden op de pagina van het 'Groen Platform Amsterdam' op buurtgroen020.nl.

Egelhoop

Winter

Katja Sienknecht

Stiekem hoop ik dat als jullie dit lezen het eventjes vriest dat het kraakt. Niet omdat ik zo van de winter hou (in tegendeel, doe mij maar 30 graden!), maar omdat de winter er gewoon bij hoort als jaargetijde. En, omdat de winter heel duidelijk zijn charmes heeft.

Ik ben dol op van die kraakheldere dagen, vrieskou 's nachts en overdag een zonnetje. Schaatsweer. Voor mij: naar buiten weer. Want de winter brengt ook de wintergasten. Ik hou van het melodische gefluit van de smienten in de Middelpolder: die horen erbij. Net als de troepen van staartmezen, gewone mezen en vinken, die door houtwallen en struweel dwarrelen. En als het écht vriest: naar het wak waar de Machinesloot van de waterzuivering op de Amstel uitkomt. Met een beetje geluk heb je daar dichtbij de leukste vogels, zoals een middelste of grote zaagbek of (helemaal top!) een mannetje nonnetje. Zo zwart-wit als het winterlandschap.

Sneeuw, ja dat zou ook weer eens wat zijn. Als die dan blijft liggen. Ik hou van het vervreemdende effect. Alles wat vertrouwd leek, ziet er ineens heel anders uit. Abstract haast.

Sneeuw heeft nog een groot voordeel: je ziet sporen. Vaak zie je bij een konijntoilet in de sneeuw een rode plas. Geen reden tot ongerustheid: konijnen scheiden vaak rode kleurstof af via de urine. Meestal is die afkomstig van de voeding, zoals rozebottels of meidoornbessen, die op de grond gevallen zijn. Kon-

nijnen vinden dat heerlijk in de winter.

Ik hoop, dat jullie allemaal flink wat blad in de tuin hebben laten liggen en dat de plantsoendienst de bladeren juist ín, in plaats van uit het plantsoen heeft geblazen...

Bij ons bij de pluktuin hoeven de overwinteraars zich niet druk te maken: onze egelhoop is lekker groot en ondoordringbaar voor honden. Ik hoop dat we door sneeuw aan de sporen kunnen zien wie er allemaal gebruik van maakt!

Zaagbekken (foto Ramona Falkenreck)

Natuurverzamelaar van levensbelang voor wetenschap

Je hebt ze in alle kleuren en maten. De ene natuurverzamelaar is de ander niet. De fascinatie verschilt van vogels, vlinders, spinnen, kevers, wormen tot bramen, bepaalde planten en schimmels aan toe. Eenlingen zijn het vaak. Dwalend door wouden en grotten. Op zoek naar dat ene bijzondere, nog niet ontdekte exemplaar. Wat drijft deze mensen? Wat is hun bijdrage aan de wetenschap? Het boek 'Wie wat bewaart' van Menno Schilthuizen en Freek Vonk geeft een boeiende inkijk in twee eeuwen natuurstudie.

Peter Junge

Leiden, bakermat van de wetenschap. Zoals in vroeger tijden de Pieters- en Hooglandse kerk de absolute blikvangers van de stad waren, is daar sinds het begin van deze eeuw de Toren van Naturalis bijgekomen. Van waar je ook van buiten naar de stad kijkt, overal steekt de hoekige, 62 meter hoge menhir als een 'zilveren grafzerk' boven de bebouwing uit. Een onneembare vesting, zo lijkt het. Maar niets is minder waar. Het publiek kan zich hier binnen vergapen aan de meest uiteenlopende objecten, van het skelet van de vleesetende dinosaurus Trix tot de allerkleinste mosmijtjes. In totaal draait het om 42 miljoen objecten. Naturalis, museum en wetenschappelijk instituut, ondergebracht in één gebouw. Trots van natuuronderzoekend en natuurminnend Nederland.

Rondgang

Min of meer gedwongen door het coronavirus maak ik met Schilthuizen, sinds

Mandrill

2006 in dienst van Naturalis, een 'virtuele rondgang' door het gebouw. Een geanimeerde verteller. Anekdoten en namen schudt hij losjes uit zijn mouw. Niet zo verwonderlijk. Boek en museum zijn nauw met elkaar verbonden. Het verschijnen van 'Wie wat bewaart' viel namelijk samen met een tentoonstelling over het tweehonderd jarig bestaan van Naturalis. Bij binnenkomst zien we een grote hal met brede trappen, die leiden naar de afgesloten, met natuursteen beklede, 'dozen' waarin de afzonderlijke tentoonstellingszalen zich bevinden. Door een openstaande deur zie je een walvis skelet hangen en een wand met tienduizenden opgeprikte lieveheersbeestjes. Maar je blik wordt direct getrokken naar een afgietsel van een slapend babyneushoortje op de vloer van het atrium. Overigens, het enige natuurhistorische object in deze ruimte. Schilthuizen: "Veel van de opgezette dieren, die we later tegenkomen, zijn na de voltooiing van de bouw van dit museum in 1998 overgeheveld van het vroegere Rijksmuseum van Natuurlijke Historie (R-VNH) in de Raamsteeg, toen alleen toegankelijk voor wetenschappers, naar hier.

Het betekende een totale ommekeer met de bezoeker als grote winnaar. De wisselwerking, waarbij enerzijds het publiek ervaart dat een museum meer is dan een expositie en anderzijds het personeel zich dagelijks realiseert dat er ook nog bezoekers in huis zijn, is volstrekt uniek in de museumwereld. Maar voordat het zover was, is er een lange weg afgelegd. Vijftig jaar lang konden in Leiden geen thematische tentoonstellingen worden gehouden. Dat had allerlei oorzaken. Er was gewoonweg geen geschikte locatie voorhanden totdat besloten werd om een nieuw modern gebouw neer te zetten." We dwalen verder door het dierenrijk. Herinneringen aan vroeger komen boven, Mijn bezoeken als jongetje aan het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, waar mijn vader als ornitholoog werkte. De skeletten van olifanten in de hal. Zijn ruime werkkamer, vol met boeken en geprepareerde vogels. Het 'uitje' naar de opgezette dieren. De wandeling naar de galerijen met dichte kasten. De opwindig bij het openen van de gesloten deuren en dan recht in de opengesperde bek van een leeuw kijken. Het voorzichtig aaien van een tijgerkop.

Camarhynchus crassirostris (Vegetarische boomvink)

Darwinvinken

Allemaal verleden tijd. Terug naar het heden. De afdeling LiveScience is ons volgende doel. “Hier komt de bezoeker direct in contact met de wetenschappelijke kant van het museum. Er worden colleges en demonstraties gegeven, live geprepareerd en ander onderzoek gedaan. Achter in de zaal zitten collectiemedewerkers en onderzoekers te werken en je kunt met hen een praatje maken. Zoals gezegd is dit absoluut uniek in de wereld van de natuurhistorische musea.”

De korte ‘rondleiding’ is teneinde. Het boek wacht. We duiken samen meteen diep in het verleden. Het eerste hoofdstuk gaat over de Hollandse Darwinvinken. “Daar liggen ze dan. Vijf stuks, gerangschikt van groot naar klein, de bekjes iets naar rechts gedraaid, de pootjes gestrekt, als de Daltons na hun laatste vuurgevecht. Daaronder: Galapagos (no locality) (...). De naam van de verzamelaar ontbreekt. Helaas, want vermoedelijk was het niemand minder dan Charles Darwin, de grondlegger van de evolutietheorie.” Verzamelen is één, maar vermelding van een vindplaats, datum en naam van de verzamelaar is twee. Ontbreekt dat etiket dan ontstaan vreemde situaties. Zoals bleek tijdens de Tweede Wereldoorlog toen een nijlpaardhuid door onderduikers, te weten conservatoren en wetenschappers van het RVNH, werd verwerkt tot een paar glibberige schoenen. Die huid had zonder bronvermelding voor de wetenschap geen enkele waarde. Want alleen een combinatie van het exemplaar en de bijbehorende etiketgegevens vormen een schat aan data.

Het boek is een reis door de tijd. Onbekende namen duiken op. Verwoede verzamelaars van verschillende pluimages. We maken kennis met de 72-jarige Abraham van de Beek, emeritus hoogleraar theologie en in zijn vrije tijd hartstochtelijk plantenverzamelaar. Maar daarnaast ook de bramenspecialist van Nederland. Aan die hobby heeft hij zijn bijnaam ‘Bramen-

Bram’ te danken. Ons land telt meer specialisten. De Groningse bioloog Henk Wolda hield zich bijvoorbeeld jaren bezig met het mooiste weekdier van Nederland: de tuinslak. Hij ontdekte dat de kleur van het huisje van belang is voor de overleving. Een slak met een donker huisje, die ’s zomers in de felle zon zit, verwarmt meer dan een slak met een bleekgeel huisje. En die paar graden kunnen voor een slak net het verschil maken tussen leven en dood.

Mysterie

Maar ook buiten de landsgrenzen zijn Nederlandse wetenschappers actief. Wat te denken van het mysterie van het tristanwaterhoen van het afgelegen eiland Tristan da Cunha, midden in de Atlantische Oceaan. Volgens velen was die vogel al lang uitgestorven, maar desondanks vlogen er waterhoenen rond, die een grote gelijkenis vertoonden. Naturalis-onderzoeker Dick Groenenberg besloot tot DNA-onderzoek. De uitkomst was verrassend. Het waren, niet identieke, goughwaterhoenen van het verderop gelegen eiland Gough., die ooit blijkbaar ontsnapt waren.

Amateurs voeden dus met hun vondsten de wetenschap. Meer dan nu lonkte vroeger ook het avontuur. Primitieve omstandigheden prikkelden de creativiteit. Maandenlange reizen waren namelijk geen uitzondering. Het in goede staat houden van de vondsten kostte veel hoofdbreken. Het land uitkrijgen was toen nog geen probleem. Tegenwoordig moeten meer en meer exportvergunningen worden aangevraagd. De uitgevaardigde regels worden strenger.

“Net als in de cultuursector gaan landen op hun strepen staan. Vondsten uit eigen bodem worden terug opgeëist. Het mooiste voorbeeld daarvan is de discussie rond Eugène Dubois. Hij (arts, zoöloog, evolutiebioloog) brengt acht lange tropenjaren door op Sumatra en Java. Niet omdat hij zoveel hart had voor de koloniale zaak, maar omdat hij ervan overtuigd is geraakt dat hij daar de fossielen van de ontbrekende schakel tussen mens en mensapen kan vinden en daarmee het ultieme bewijs van de evolutie van de mens kan leveren. Het lukt hem ook nog. Op Java vindt hij een kies en een schedelkapje en later het dijbeen van een fossiele mensachtige. De rechtop staande aapmens, die een kleine miljoen jaar ge-

leden leefde, is ontmaskerd. Maar de erkenning van zijn baanbrekende werk kwam pas na zijn dood. En daarmee groeit de wereldwijde belangstelling. Met als gevolg dat Indonesië nog steeds geïnteresseerd is in die vondsten.”

Wetenschapskam

De wereld is al grondig afgestruind. Dat bewijst het beeld van rijen en nog eens rijen van dezelfde dier- en plantsoorten. Er zijn nog nauwelijks gebieden waar de wetenschapskam niet doorheen is gegaan. Maar er blijven hiaten in de collecties bestaan. Na enig nadenken: “Natuurlijk heeft men zich vooral eerst op de blikvangers gestort. Daar viel succes mee te behalen. Maar bij de organismen, kleiner dan een millimeter, valt er nog zo veel te ontdekken. Daar staat het wetenschappelijk onderzoek nog in de kinderschoenen. Laten we ook niet vergeten dat er nog veel kisten met verzameld materiaal ongeopend in de toren van het museum staan. Er is nog genoeg werk te doen. Ga maar na: zelfs de meest voorzichtigste schattingen gaan ervan uit dat meer dan de helft van de dier- en plantensoorten geen naam heeft.”

Schilthuizen praat bewogen. In zijn enthousiasme is hij vaak moeilijk te stuiten. “In West-Europa een nieuwe vogelsoort te ontdekken, is vrijwel onmogelijk. Maar in Brazilië een nieuwe soort paddenstoel vinden is daarentegen een makkie. Ga je in tropische wouden met een vlindernetje door het gebladerte en geheid zitten er nieuwe insectensoorten in. Niettemin kun je er van uitgaan dat je overal en altijd, zonder gek veel moeite, iets nieuws kunt vinden. Sta je in hartje Amsterdam in een stadspark en raap je een handvol aarde op dat is de kans bijna honderd procent dat je een nieuwe soort in je vuist geklemd houdt.”

‘Wie wat bewaart’ door Menno Schilthuizen en Freek Vonk (Spectrum 2020)

Beenderen van rechtopstaande aapmens

In den naderfst

Het waren de donkere jaren dertig. De economische crisis had flink huisgehouden. Duizenden werknemers verloren hun baan. Mijn vader, George Junge, studeerde in die tijd af. Hij moest op zoek naar werk. Dat lag echter voor een bioloog niet voor het oprapen. Om zich te kunnen bedruipen schreef hij artikelen over de natuur in het Algemeen Handelsblad onder de naam Megaleep de Zwerver. Elk weekend trok hij erop uit. Herinneringen aan een vervlogen tijd.

Megaleep de Zwerver

**Er is druk vogelleven in de polders. –
bessenoverloed. – een dronken spreeuw. –
De kleinste vogeltjes van Europa.**

't Is een typische Novembermorgen. Dagen achtereen heeft men de zon al niet gezien en is de hemel bedekt met een egale, grauwe wolkenmassa. Er waait een zwakke zuid-westenwind: het is kil buiten, en als men de deur wil uitgaan, heeft men het idee nu maar eens de winterjas aan te trekken, maar nauwelijks is men buiten of een motregen doet je besluiten om haar maar weer te verwisselen met de regenjas.

De frisse, groene kleur van de polders langs de binnenduinrand heeft plaats gemaakt voor een grauwe vaalheid, en midden in het weiland staan grote plassen van de laatste regens. Boven het vaartje klinkt gekrijs van kapmeewen, die nu al geheel in winterkleed zijn, met witte knoppen en het typische zwarte oorvlekje. Het is op de weilanden drukker met vogels dan dikwijls midden in de zomer. Troepjes spreeuwen vliegen rond, kauwtjes zijn nu eens niet druk en opgewonden, maar zwijgend vliegen ze op en neer. Spreeuwenbende's slieren van de ene hoek van het land naar de andere, en dan zijn er natuurlijk de onvermijdelijke vijf of zes bonte kraaien. De kokmeewen lopen wat rond bij de plassen op jacht naar wormen. 't Is leuk om ze op die jacht een poosje gade te slaan. Levert de directe vangst niet veel op, dan hebben ze een heel listige manier om de wormen de grond uit te krijgen. Je ziet dan een meeuw een hele tijd op een plaats stilstaan, en bij nauwkeurig kijken blijkt dat zij in snel tempo met haar rode pootjes staat te trappelen. Schijnbaar neemt zij niet de minste notitie van het mogelijke resultaat, maar plotseling schiet haar kop omlaag en met een ruk trekt zij een lange, rosse pier uit de grond.

De grote stroom van trekkers is nu voorbij. Aan zee is nu weinig meer te doen, en daarom loont het haast niet de moeite om nu een hele ochtend naar 't strand te gaan. Maar nu is het de tijd om lange duintochten te maken! De temperatuur is nog niet zo laag, dat je op een wandeling last van de kou kunt hebben. Oktober heeft in de binnenduinrandbossen heel wat leven en vertier gebracht; veel trekkertjes zijn al weer verdwenen, maar er zijn er nog al wat blijven hangen om hier te overwinteren. En zo kan het er op trieste novemberdagen nog vrolijk genoeg uitzien.

De overgang tussen polder en duin wordt meestal gevormd door bollenlandjes met elzen omzoomd, die nu al vol rijpe elzenproppen zitten, waar allerlei vinkachtige vogels op afkomen. Grote troepen vinken en kepen, maar vooral ook aardige, elegante sijsjes, zijn druk bezig de elzenaadjes eruit te peuteren. Bij vinken en kepen krijgt men altijd nog de indruk van iets logs, bij sijsjes zijn alle bewegingen even vlug en sierlijk. Net als de mezen hangen ze nu in de meest acrobatische houdingen om de takjes. Als je rustig afwacht komen ze vertrouwelijk dicht bij en kan men hun aardige tekening zien. Ze hebben een vrolijk groengele kleur, leuk gestreepte onderkant en de mannetjes hebben een keurig zwart kapje op.

Op een uitgebreid complex van bollenlandjes, doorsneden door vaartjes, waarlangs aardige elzenrandjes, overwinteren nu al jarenlang, telkens weer opnieuw, grote vinketroepen. De gehele winter door, van oktober tot maart, zie je ze daar dan, als ze aan 't werk zijn in de elzen, of in het ruige onkruid van rommel-

hoekjes, of in het dichte struikgewas van de 'loopgraaf'. Zelfs op de koudste en guurste winterdagen hoor je hun vrolijk gepiep, maar niet alleen het gewone geluid van vink hoor je dan, ook de lokroep van verschillende andere vogels klinkt er tussen. In de eerste plaats wel het hese kepengeluid, dan de opgewekte, korte geluidjes van kneutjes, en soms zijn er ook groenlingen en ringmussen bij. Als soms midden in de winter de elzenaadjes zijn opgeraakt, zie je ze ook geregeld op de, nu braak liggende, landjes aan het werk. Het is een leuk gezicht, die kleurige vogeltjes in druk beweeg tussen de zwarte aardkluiten bezig te zien en er dan rustig met de kijker de verschillende soorten uit te halen.

't Is een af- en aangevlieg, en een voortdurende drukte. Voornamelijk zijn het de gewone vinken met hun wijnrode borst, blauwgrijze kop, groengrijze stuit en helder witte vleugelstrepen. Er wordt wel beweerd, dat de hier overwinterende vinken bijna allemaal mannetjes zouden zijn, maar als we goed uitkijken blijkt dit voor de zoveelste maal niet waar te zijn. Wel zijn de mannetjes wat in de meerderheid, maar veel eenvoudiger gekleurde wijfjes zijn er toch ook genoeg. De mannetjes zijn nu, valer dan in het voorjaar, de dan zo mooie helblauwe snavel is nu grijs en ook de borst en rug zijn niet zo helder. Het 'unbeweibt zurückbleiben' van de mannetjes is in ieder geval voor het westen van ons land onjuist gebleken.

En nu nog wat door de bosjes van de duinrand gezworven. De meeste bomen zijn nog niet helemaal kaal. Aan de kastanjes zitten nog verdorde goudbruine

bladeren: het eikenblad wordt van heldergroen tot leerachtig bruin, niet eenvormig bruin maar met allerlei kleurvariaties, soms zelfs heldergeel. De bladeren van de esdoorn schrompelen in en dikwijls zitten ze vol grote zwarte vlekken, net inktspatten. Volgens Van Eeden werden de mooie ahornbladen door de kabouters op deze manier bedorven, uit kwaadheid dat de mensen van het esdoornhout stelen voor kerkezakjes maakten. Een meer wetenschappelijke verklaring, die echter ook niet juist is, is de volgende: doordat de dauwdruppels als brandglazen voor het zonlicht zouden werken, zou op deze manier het weefsel verbrand worden. Nu is echter gebleken, dat het een schimmel is, die op 't verwelkend blad woekert en nog doorgroeit lang nadat het blad afgevallen is. Vlak voordat de bladen afvallen, zijn ze prachtig geel en met de zwarte vlekken geeft dit een schitterend effect.

Mooi zijn nu ook de besheesters; bijvoorbeeld de zwarte vlierbessen zover ze er nog door de lijsters en spreeuwen zijn aangelaten. Vooral de spreeuwen zijn er verzot op, en in september, als de bessen nauwelijks rijp zijn, zitten ze al in grote bendes in de vlierstruiken. Het is een geruk en getrek van belang en gulzig slikken ze de bessen in. Erg economisch springen ze er niet mee om, ettelijke vallen op de grond, en blijkbaar vinden ze het niet meer de moeite waard om aan de gevallen bessen enige aandacht te wijden. Zijn de bessen overrijp, dan schijnt er door gisting alcohol te ontstaan en dit geeft dan aanleiding tot openbare dronkenschap onder de spreeuwen.

Het is ons gebeurd, dat wij op een septemberdag in de duinbosjes een spreeuw erg lodderig in een vlierstruik zagen zitten. Toen we naderden, probeerde hij weg te vliegen, maar als een blok plofte hij neer op de grond. Bij zijn pogingen om te ontvluchten, viel hij telkens op zijn zij, en tolde zo in kennelijke staat door de helm. Het kostte ons niet de minste moeite de dronkenlap te grijpen, en in mijn hand hing hij suf met zijn kop opzij. Gelukkig hadden we ringen bij ons, en nadat we de ring om zijn poot bevestigd hadden, lieten wij hem gaan om zijn roes uit te slapen. Het zal ons benieuwen of wij nog iets van deze alcoholist zullen horen.

Ook de lijsterbessen zitten nu vol met schermen orangerode bessen, de berberis heeft zijn ovale, rode vruchtjes, meidoorns en Gelderse roos hangen vol rode bessen. Hele duinhellingen zijn oranje van de overvloed van duindoornbessen. Heel vaak hebben planten, die lang groen blijven rode bessen, terwijl bij struiken waarbij het blad gauw afvalt, deze dikwijls blauw zijn. Voorbeelden hiervan zijn in overvloed te vinden en ook de uitzonderingen, die de regel bevestigen.

De wintertroepen van mezen zijn nu gevormd. Een voornaam deel van deze toepen schijnt gevormd te worden door de eenjarige jongen. Zeker komen uit het noorden ieder jaar mezen bij ons overwinteren, maar dit verschilt elk jaar nogal, nu eens zie je ze tijdens de oktober trek in vrij groot aantal doorkomen, dan weer merk je er haast niets van.

Druk en vrolijk trekken ze vlak langs ons heen, dikke koolmezen, kleurige pimpels, sierlijke staartmeesjes. En dan ook een zwarte mees, op zijn eentje een eind achter de grote troep. We hadden ze dit jaar nog niet gezien hier in het westen, waar ze alleen als trekkers of overwinteraars voorkomen. Oppervlakkig doet zij nogal aan de koolmees denken, maar zij is een stuk kleiner, heeft geen heldergele, maar vuilgrijze onderkant en een heel typische witte nekvlek, waaraan zij dadelijk te herkennen is. Meestal trekken ze niet met de grote mezentroep mee, maar vormen ze aparte kleine troepjes, die je de hele winter vrij geregeld op bepaalde plaatsen kunt aantreffen.

De leukste vogeltjes om in het winterbos tegen te komen zijn de goudhaantjes, die hier iedere winter in groot aantal verschijnen. Altijd even monter en opgewekt, òf er een snijdend koude noordoosten wind waait, òf dat een miezige motregen alles een even triestig en troosteloos aspect geeft. Uit de sparren komt hun fijn gemiesper tot ons, telkens zie je er enige rondfladderen in het dichte naaldengroen, en als je even staan blijft, komen ze vertrouwelijk dicht bij en zie je duidelijk de felgele streep over hun kop. Van mensen schijnen ze niet de minste notitie te nemen. Niet alleen, dat ze schijnbaar onbewust zijn van je aanwezigheid, maar we hebben het wel eens gehad dat er één op het stuur van een fiets ging zitten, die vlak bij ons tegen een boom stond en daar van deze ongewone zitplaats heel parmantig een tijdje rondkeek, om dan weer tussen de sparren te verdwijnen.

Goudhaantje

Excursies IVN Amsterdam

IVN publieksexcursies worden gegeven door ervaren natuurgidsen, zowel voor leden als niet-leden. Amsterdammers ontdekken op deze manier vaak onbekende kanten van de stadsnatuur dichtbij huis. Gratis deelname. Vrijwillige bijdrage welkom.

IVN geeft ook excursies op maat voor bedrijf, school of familie uitje. Hieraan zijn kosten verbonden. Gelet op de coronamaatregelen wordt hier, afhankelijk van gids/locatie, een maximum aantal deelnemers gesteld.

Contact excursies op aanvraag: Ineke Deckers (ideckers@telfort.nl).

In verband met de coronamaatregelen wordt er een maximum gesteld aan het aantal deelnemers. Aanmelden per e-mail is dan ook verplicht. De excursieleider zal u laten weten of u kunt deelnemen of niet. Tijdens de excursies dient men 1,5 meter afstand van elkaar te houden. **Voor actuele informatie en meer excursies: kijk regelmatig op www.ivn.nl/amsterdam.**

Excursies komende maanden

Hieronder treft u de tot dusver geplande excursies voor de komende maanden aan. Het kan zijn dat er nog extra excursies gepland worden, waarvan de aankondiging dan op onze website www.ivn.nl/amsterdam te vinden zullen zijn.

Wandelingen in het Beatrixpark

Zondag 3 januari

Winterkenmerken en winterbloeiers

De natuur lijkt nu volledig in winterslaap te zijn ... of houdt ze alleen maar even de adem in voor het nieuwe seizoen? Op deze wandeling gaan we loofbomen herkennen als ze niet in blad staan. Waar moet je op letten? Misschien zien we ook al de eerste winterbloeiers.

Zondag 7 februari

De dagen lengen

Nog steeds is het volop winter, maar de dagen gaan al wat lengen en er komt een beetje leven in de brouwerij. Vaak meer dan menigeen denkt. We gaan kijken welke verrassingen het park voor ons heeft.

Informatie:

Tijd: 14.00-15.30 uur

Startpunt: Parkingang Diepenbrockstraat, tegenover de Herman Heijermansweg

Gids: Henk Wolters en Mien Vermue.

Maximaal 8 deelnemers, verplicht aanmelden via email: henk.snezana@kpnmail.nl.

Zondag 7 maart

Katjes en knoppen

Bloei en bestuiving beginnen op gang te komen. Op deze wandeling gaat de aandacht uit naar katjes en knoppen. De hazelaar en de els zijn er altijd vroeg bij maar de anderen laten ook niet lang op zich wachten. Welke soorten worden bestoven door de wind en welke door insecten?

Zondag 4 april

Lentewandeling. Bloei en bladontluiking

De lente is nu echt begonnen. De knoppen zijn goed aan het uitlopen en er verschijnen steeds meer blaadjes en bloemen. In het park is hier al heel veel van te zien.

Toverhazelaar

Verenigingsgegevens IVN Amsterdam

Bestuur

Voorzitter	Paul Panhuizen, 020 6690758 voorzitter@ivnamsterdam.nl
Vice-voorzitter a.i.	Jacky Wetzels, 06 38545019 j.wetzels@ivn.nl
Secretaris a.i.	Alba Leon, 06 26522613 alba.ileon@gmail.com
Penningmeester	Ben de Graaf, 020 6192847 penningmeester@ivnamsterdam.nl

Werkgroep

Contactpersoon

PR & Communicatie	Paul de Dooij (p.dedooij@gmail.com, 06 14159611)
Website	Ellen Verbraak (webmaster@ivnamsterdam.nl)
Sociale media/blog	Marisa Stoffers (marisa.stoffers@gmail.com)
Redactie GBA	Ineke Deckers (groenbewuste020@gmail.com)
Excursies	Ineke Deckers (ideckers@telfort.nl, 020 6971998)
Cursussen	Ben de Graaf (b.c.degraaf@kpnmail.nl, 020 6192847)
Kinderactiviteiten	Lilli-Jan Rohof (l_j_rohof@hotmail.com, 020 6477045)
Ouderenactiviteiten	Karine Klappe (klappe@hotmail.com, 06 27536797)
Diemen	Carry Pot (ce.pot@planet.nl, 020 6902283)

Lid worden

Lid worden van IVN Amsterdam kan via het aanmeldingsformulier van IVN landelijk, te vinden op onze website. Meer informatie over het lidmaatschap bij de penningmeester.

De contributie bedraagt € 24,00 per kalenderjaar.

Leden ontvangen onder meer:

Vier keer per jaar het afdelingsblad de Groenbewuste Amsterdammer (GBA) en het landelijke IVN blad Mens en Natuur. Daarnaast is er korting op cursussen, bij activiteiten van andere IVN afdelingen en op artikelen (10%) van de webwinkel van IVN Landelijk.

Doorgeven wijzigingen IVN Amsterdam:

Penningmeester @ivnamsterdam.nl of Eastonstraat 21, 1068 HZ Amsterdam

Opzegging lidmaatschap vóór 1 december van het lopende jaar.

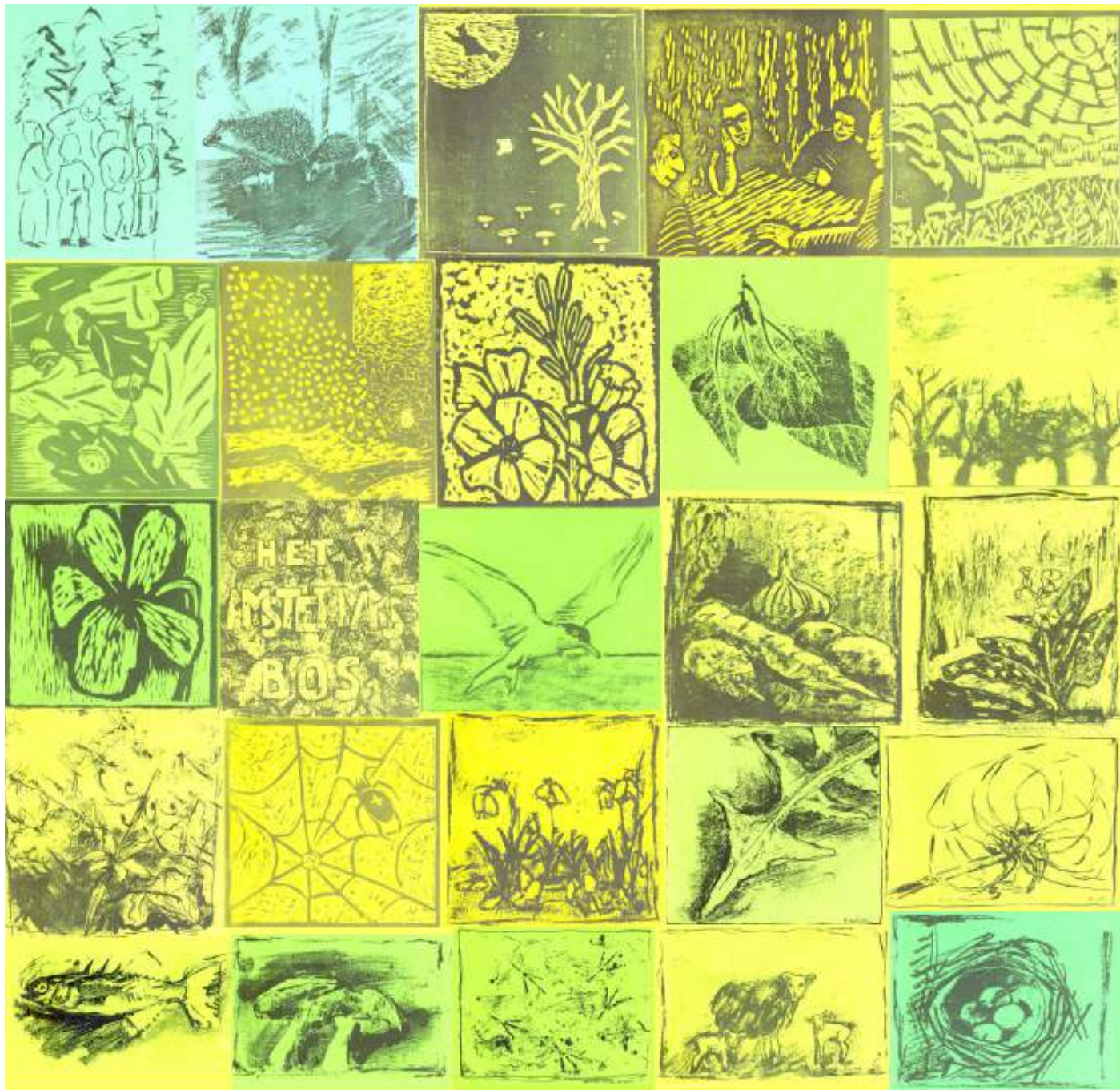
Lijkt het je leuk actief mee te doen?

Meld je aan bij de coördinator van de werkgroep waar je belangstelling voor hebt of reageer op een openstaande vacature, te vinden via de Vacaturebank van de Vrijwilligerscentrale Amsterdam (www.vacaturebank.vca.nu) onder trefwoord IVN.

Actief lid voor IVN Amsterdam

Als je als lid actief wordt, waarderen wij deze inzet. Je kunt dan gebruik maken van een jaarlijks persoonlijk opleidings-budget, bijvoorbeeld om cursussen te volgen. Er is jaarlijks een zomeruitje voor actieve leden en een eindejaarpresentje. Actieve leden kunnen deelnemen aan (kennis)netwerken van groene organisaties in Amsterdam en begeleiding krijgen via de beroepsorganisatie van IVN.

INDIEN ONBESTELBAAR: IVN AMSTERDAM, EASTONSTRAAT 21, 1068 HZ AMSTERDAM

GBA Voorplaten 1990 - 1998 van kunstenaar Hans de Raad.